

ОДИТИРАНЕ НА НЕЮРИДИЧЕСКИТЕ АСПЕКТИ НА ПРАВНОТО ЗВЕНО В ОРГАНИЗАЦИЯТА

Д-р Младен Младенов - (MPS, LL.M, MPF, MSM), адвокат

Професионалната биография на **д-р Младен Младенов** е свързана с адвокатурата, съдебната система и държавната администрация.

Експертиза: право, юридически професии и дейности, нормотворчество, публична администрация, алтернативни методи за разрешаване на спорове, вътрешен одит, контролни дейности, етика, интегритет, методология, обучение. Има над 100 публикации в страната и в чужбина, като между тях изпъква книгата „Дескриптивна юриспруденция“, разглеждаща множество аспекти на юридическите професии, длъжности и дейности.

Общи положения

Като че ли е налице едно исторически наложило се, мълчаливо съгласие за забрана на одитиране/ревириране/инспекция на правното звено в организациите от частния и публичния сектор. Когато такива дейности са налице, в съответните доклади само повърхностно се отбелязва колко са служителите в тези звена, кому е подчинено звеното, какви обучителни мероприятия са проведени в него и от него, какви са разходите за персонал пред съответния период и други подобни въпроси от второстепенен характер. Но същинските въпроси – за ефективността, ефикасността и икономичността на извършваната от това звено дейност обикновено не се засягат, или ако това все пак се случва – подхожда се по спартански кратко и обикновено, цитирайки или буквално преписвайки пасажи от доклади до ръководството на същото това уж проверявано звено. Малкото случаи, когато се спазват всички стандарти (същите, каквито са по отношение на другите звена) все още не могат да обърнат горната тенденция.

При одитиране на правното звено в организацията, освен „забранените“ области, разгледани в статията „Табутата при одита на правното звено в организацията“ в брой №3/2020 г. на списание „Вътрешен одитор“, се подхожда по абсолютно същия начин, както при което и да е друго структурно звено на компанията/ведомството. Това е така, защото одитът има за основна задача да даде точна и вярна оценка на състоянието на нещата в съответната структура, без да се negliжират или забравят каквито и да е нейни аспекти и пространства.

Такъв подход е повече от задължителен, особено когато се касае за одитиране на функция, процес или проект. Понеже тогава подходът така или иначе би бил на „действия при свързаност“, от ключова важност е да се разглеждат нещата в развитие, при тяхната взаимозависимост. Нещо повече, при подобно одитиране би могло да се постави с една идея по-тежък акцент върху прегледа на правното звено, защото същото дава компетентното си мнение за нормативните и договорните съответствия при

всички актове и действия на което и да е друго звено в организацията. Тук преценката обаче – както бе подробно разяснено в горепосочената статия – не е за „юридическото“, а по-скоро за всички останали аспекти на взаимодействието и активността на правното звено с останалите звена в организацията.

Други функции

Често в организациите от частния и от публичния сектор е налице ситуация, при която на правното звено са възложени и други дейности, които не са изключително правна материя. Всъщност, всяка една дейност в модерните организации така или иначе има отношение към правната материя, но това не означава, че същата не може и не трябва да е ясно сепарирана като дейност в структурата. За съжаление, ръководителите на организациите в частния и публичния сектор често „се презастраховат“, като възлагат неприсъща работа върху правното звено, разтоварвайки по този начин други звена, в чиято област на действие тази работа е дефинитивно разпознаваема. Обикновено обяснението е невалидно по същността си, но е широко разпространено при мениджърите – понеже юридическото звено било „по-оправно“, затова му се възлагат и други задачи. По този начин, от една страна се дискриминира звеното, в чийто обхват попада съответната дейност, от друга страна се пренатоварва правното звено, а от трета страна се демотивират другите звена за работа при висок стандарт, при очакването да бъдат „разтоварени“ в бъдеще, и тяхната дейност да бъде пре-възложена на звеното, доминирано от юристите в организацията.

Така например, административното обслужване (особено в организации от публичния сектор) често е измежду функциите и задачите именно на правното звено. Счита се, че обслужването на клиентите в публичния сектор е винаги и само административно (в тясноюридическото разбиране на това понятие), игнорирайки по този начин човешките аспекти на това обслужване – съдействие, помощ, любезност, отзивчивост, разнообразие на формите за достъп до административните услуги и информацията за тях; координираност и взаимодействие с всички субекти, заинтересувани от подобряване на обслужването, което осигурява еднаквост на резултатите при едни и същи обстоятелства; надеждна обратна връзка; предварително разработени и публично обявени правила за обслужването; качество на предоставяните услуги, измеримо и чрез удовлетвореността на клиентите. Всъщност, дейностите по обслужва-

нето са от изключителна важност за репутационната стойност на която и да е организация и трябва да бъдат извършвани от специално селектирани и обучени за това служители. Персоналът от правното звено в организацията обикновено има други, специфично юридически компетенции.

Обществените поръчки, търговете, концесиите много често попадат в задълженията на правното звено в организацията, макар и те да имат повече икономически, отколкото юридически характер по същността си. Нещо повече, обикновено те са свързани с множество спецификации, технически характеристики, детайлни изброявания и други подобни, които би трябвало да са познати на лица със специфично образование и квалификация. Юристите биха могли да придобият знания за много от тях, но едва ли тези познания биха били задълбочени в степен, каквато би се очаквало за такава специфика на материята.

Има случаи, при които в организации от частния и публичния сектор отговорността за сградния фонд и автомобилния парк на организацията е възложена на правното звено. Аргументацията отново трудно би могла да бъде валидирана от здравия разум, но мениджърското обяснение обикновено е, че тази област на отговорност е от особена важност „и точно затова е възложена на юристите“. Сякаш другите звена в организацията не могат да се справят със сериозна отговорност. Отчетничеството обаче като че ли не е силната страна на който и да е юрист, камо ли на група от юристи. Затова правното звено в организацията трябва да бъде предмет на сериозен одит в този му аспект, ако случайно на него е възложена материалната отговорност за активи на организацията.

Защитата на личните данни в доста от случаите (особено при по-малките организации) попада в длъжностната характеристика на представител на правното звено. Обяснението на ръководството е, че това е деликатна област, в която юристите са свикнали да оперират. Това е така, но също и не е така. Юристите боравят внимателно с всяка информация, но „за себе си“. Като че ли те не биха могли да провеждат особена политика (каквато е тази за защита на личните данни) от името на цялата организация. За това би трябвало да има специално назначено лице, притежаващо специфични компетенции и при изрично възложена компетентност. И това е така, защото по начало който и да е юрист, ако трябва да даде приоритет измежду юридически казус и каквато и да е друга задача за организацията, ще избере първата

опция.

Учудващо е, че съществуват доста организации в частния и публичния сектор, при които функцията по човешки ресурси е възложена на правното звено. Това най-малкото е нерационално, защото филтрите за постъпване в организацията са „допълнително утежнени“. Това е следствие от склонността на юристите при конкурси, интервюта, опознавателни срещи и други подобни да задават на кандидата предимно и само юридически въпроси. Очаквано, почти всички кандидати-неюристи, не могат да отговорят удовлетворително на въпроси от правна материя. Това довежда до анулирането на множество конкурси, поради това, че изпитната комисия (сформирана от юристи), не е доволна от който и да е кандидат. Нещо повече, при ежедневната оперативна работа правното звено често се вглежда в признаците за дисциплинарни простъпки на служители от другите звена в организацията, забравяйки например за своето собствено бездействие или липса на кооперативност. Не на последно място, ако се достигне например до търсене на дисциплинарна отговорност, правното звено в подобни случаи попада в конфликт на интереси – то хем изпълнява процедурите като звено по човешки ресурси, хем трябва да даде становище за правната им издържаност.

Защитена информация

Опазване на защитената от закон информация (класифицирана информация; служебна тайна; производствена, търговска, банкова, застрахователна и друга тайна; данъчно-осигурителна информация; следствена тайна; лични данни; тайна на съвещанието) в много случаи се възлага на правното звено. Правилното управленско решение обаче би било друго – това е в прерогатива на звеното, което непосредствено създава или борави с такъв вид информация, според функционалността си. Опазването е следствие, а не причина за създаването и боравенето от чисто действителен характер. По друг начин казано – агентът опазва информацията, защото я създава или борави с нея.

Конфиденциалните уговорки и клаузи по силата на договорни задължения имат същата характеристика на секретност, каквато и защитената от закон информация. Разумно е те да се опазват от тези, които са сключили и изпълняват договора.

Един вид информация от подобен характер обаче попада в обхвата на действие на самото юридическо звено и това е „привилегията клиент-юрист“. Тя касае

доверието и конфиденциалността именно в отношенията на правен съвет, становище, помощ, защита и представителство. Точно тази информация не може да бъде проверявана тук, защото попада под категориите дейности, разгледани в статията „Табутата при одита на правното звено в организацията“ и се явява неприкосновена за одитната дейност.

Бюджет

Служителите от правното звено, както и останалите служители се налага да ползват разходи за командировки. Отчетността на тези разходи подлежи на строг контрол, като това е неизменна част от каквото и да е финансов одит. Нещо повече – преценката за ефективността, ефикасността и икономичността на командировъчните разходи задължително би трябвало да е силен акцент на одитирането на правното звено в организацията. Например – налице ли е отчетен доклад за извършеното по време на командировката и резултатността от дейностите, имплементирани в нея.

За разлика от много други звена в организацията, правното звено има нужда от един особен инструментариум, без който не би могло да функционира резултатно - правната литература. Същата постоянно нараства като количество и обем, като една от нейните особености е преиздаването на съответните издания. Това е така, понеже е налице специфичност на юридическия живот – динамика и еволюция, най-вече в нормотворчеството, договорната, административната и съдебната практика. Одитирането тук би трябвало да постави фокус върху закупуването и използването на действително необходимата правна литература, а не такава „по принцип“. По друг начин казано – ако една организация се занимава със специфична производствена или търговска дейност, правната литература в нейното юридическо звено би трябвало да е преди всичко в областта на договорното и деликтното право, но не и от областите на основи на правото, конституционно право, социология на правото и теория на нормотворчеството. Автобиографични или биографични книги, дори за световнопризнати правни авторитети, са неоправдани като бюджетни разходи за организацията. Ако установи такава правна литература (закупена със средства на организацията), одитът би трябвало да отрази това изрично в доклада си, като един от изводите би бил за неефективност за изразходване на бюджетните средства и несъответствие на направените разходи с възложените функции на звеното. Обратно, в случай на налична такава, но закупена с лични сред-

ства на юристите, или пък получена безвъзмездно по каквито и да е други начини, одитът трябва да констатира високи стандарти на професионализъм чрез професионална отдаденост и повишаване на квалификацията на персонала в правното звено.

Правно-информационните системи понастоящем са също неизменна част от професионалния инструментариум на юридическото звено в организацията. Всички разходи за периодичното им обновяване, нови абонаменти, добавяне на нови функционалности и други подобни трябва да бъдат преценявани в процеса на одитиране най-вече с оглед на ефективност и ефикасност. Например, не е необходимо да е налице заплащане за функционалност на нормативната база и на чужд език, ако организацията оперира само в националната територия, а още повече – в регионален мащаб.

Съдействие на други звена

Един от акцентите на одита на правното звено в организацията трябва да бъде насочен към взаимодействието му с другите оперативни и подпомагачи структурни звена вътре в структурата. Понеже точно това звено е подкрепящо за всички други – с оглед на изискването за правомерност на актове и действия – кооперативността му трябва да бъде поставена извън всякакво съмнение.

Дали се отделя необходимото внимание на другите звена, търсещи съдействие; дали е вложено достатъчно време за този support от правна страна; дали становищата и разясненията от юридически характер са на разбираем език и едновременно с това са точни като нормативни и договорни позовавания; дали е налице категоричност и строгост при отстояване на правни забрани и ограничения; както и други аспекти от подобен характер са неизменна част от одитирането на правното звено.

Удачно би било да е налице вътрешноорганизационна практика са създаване на екипи ad hoc, за решаване на важни и/или неотложни задачи, при които представител на правното звено е повече от необходим, с оглед на преценка на юридическия риск от събития, действия и взаимоотношения. Ползата от подобни екипи би трябвало да бъде разглеждана генерално – за самата организация, и фрактално – за важността от правното съдействие при подобни случаи. Тоест – тук одитирането трябва да наблегне на резултатността от това съдействие на правното звено на всички останали, включително и при тези „създадени-за случая-екипи“.

Комуникация с външни субекти

Съвременната организация, за да се ползва с добро име, трябва да поддържа силна комуникация с външни на нея субекти. Неизменна част от това взаимодействие се състои в спазването на бизнес-стандартите.

Спазване на срокове; le bon ton; актуалност на посочените данни; вярност на информацията; пълнота на становищата; разбираем език; следване на граматическите правила; четим шрифт; коректно отношение; и други подобни, са само част от високия стандарт за съвременна организационна комуникация.

Тук одитът би бил от изключителна полза както за самата организация и за репутационната ѝ стойност в очите на външните субекти, така и за самото правно звено. И това е така, защото един от сериозните недостатъци на юридическата практика е херметичния и неразбираем за неюристите език (устен или писмен). Юридическата общност страда от заблудата, че нейният професионален език, ако не да е разбираем за всички останали, се предполага, че трябва да бъде разбираем (ако другите положат малко повече усилия в тази посока). Тази логическа постановка на bias, обаче е погрешна сама по себе си, именно защото е предразположение, което е отречено от действителността. Одитът би могъл да помогне за превъзмогването на този предразсъдък и за създаването на една много по-удачна комуникационна политика и практика, що се касае до правното звено в организацията, във връзката му с външни на структурата субекти.

Оперативки

Юристите обикновено са доста ефективни в работните си съвещания. Най-често те се провеждат за изслушване на мненията на всеки един член на правния екип по конкретен казус – договорен, административен, съдебен, арбитражен или друг. Особеността при тези събирания е, че се изказват и тезите, и антитезите. Могат да се наложат първите, може и вторите, но е възможно да се получи и синтез между тях. Цели се пълна правомерност на подхода, а вътре в него – резултатност с оглед на максимална полза. По друг начин казано – първо се стига до общо (или преобладаващо съгласие) за законосъобразност на начина на решаване на казуса, и едновременно с това – вътъкана целесъобразност от най-висш възможен порядък с оглед конкретиката на случая. Диалектиката при оперативките на правното звено е повече от разпознаваема.

Характерно е, че юристите поначало губят интерес от работни съвещания, на които не се обсъждат нови и интересни правни казуси. По правило, те се дезинтересират и участват там само физически.

Именно тук се явява предизвикателството за ръководителя на правното звено – да събуди интерес у колегите си за регулярни оперативки, които разглеждат и неюридически въпроси. Тук би трябвало да са налице няколко необходими елемента:

Първо, нужна е периодичност на работните събирания. Удачно би било това да се случва в началото на даден период – например, в първия работен ден (понеделник) за съответната седмица. Така със сигурност се разпределят и преразпределят текущите и бъдещите задачи в зависимост от конкретната ситуация. Регулярността е важна, за да се създаде и усещането за общност – времева, пространствена и личностна.

Второ, нужно е да се осигури участие и на други лица в оперативките на правното звено. Добре би било поне веднъж годишно на тях да присъства и най-висшия ръководител на организацията. По този начин, ръководството ще е запознато не само с характера на дейност на правното звено, но и за маниера му на екипна работа, начина на вземане на решения и разпределяне на задачите вътре в звеното. Удачно е да се канят представители и на другите звена от организацията, за да са наясно за трудността на вземане на решения от чисто юридически характер (обикновено те виждат само крайното становище на правното звено, но не са запознати със съмненията, споровете и вариациите за решения). Външни специалисти също са добре дошли – за да вляят свежи идеи, подходи и методики при работата на правното звено.

Трето, чрез оперативката правното звено така или иначе извършва брейнсторминг, защото се генерират идеи, алгоритми и маниери на действие не само за конкретни казуси, но дори и по стратегически и визионерски за звеното или за организацията като цяло теми. Склонността на юристите към спорове е от огромна полза точно за този аспект.

Последно и четвърто, кратките делови съвещания на правното звено осигуряват взаимозаменяемост на юристите вътре в екипа. По начало, професията изисква спазването на принципа на предпазливост, включително и чрез „презастраховане“. Например, ако ненадейно обективно възпрепятстване не дава възможност на един пълномощник да се яви

в съдебно заседание, той би трябвало незабавно да бъде заместен от свой колега в съдебния процес. За това трябва да са нужни поне две неща – валидно пълномощно по делото и на втория процесуален представител, както и задълбоченото му познание по конкретния съдебен казус. Няма как тези условия да са налице, ако казусът не е обсъждат неколккратно с целия екип, и е определен заместник в условията на евентуалност на титуляра-пълномощник.

Същото се отнася и за договорни политики, арбитражни спорове, административни позиции и становища и други подобни. Навсякъде трябва да е налице поне един колега от екипа, който е запознат с основата, върху която правното звено изгражда своята юридическа теза. Най-добре би било всички членове на това звено да имат поне най-обща идея в тази насока (освен ако не се касае за конфиденциална материя, но и при нея трябва да се осигури заместник, вещь по казуса).

Обучение

По принцип, правното звено може и трябва да провежда обучение на всички останали звена в организацията, особено когато се касае за ново законодателство, а също и за сериозни изменения и допълнения на съществуващото такова. Нормативното съответствие е незаобиколим фактор в правната държава. Именно поради това, всяка една организация и от частния, и особено – от публичния сектор трябва да осигури пълно познание на всеки един работник или служител по отношение на действия изисквания, забрани, възможности. Понеже професията на юристите е свързана със структурно познаване на нормативните актове и правилното им интерпретиране, те имат тежката задача да запознаят другите с точния смисъл на закона. Одитът на правното звено – дори и да се концентрира само тук – би бил от екстремална полза, защото неглижирането от страна на правното звено на тази своя функция по обучение го прави неефективно и може фатално да навреди на цялата организация.

Естествено, има и по-смекчени варианти на подхода – например – с циркулярно писмо (електронно или на хартиен носител) да се сведе до знанието на всеки един работник или служител за новите разпоредби в законодателството. От особено значение е това да стане преди да влязат в сила съответните правила за поведение, защото тук действа правилото *Ignorantia iuris neminem excusat* (Незнанието на закона не оправдава никого). Една от „скритите“ функции на правното звено е да не допусне подобно

незнание вътре в организацията.

Периодичното напомняне за спазването на определени законови норми също е очакван подход от страна на правното звено. То може да бъде резултат от собствен анализ за правонарушенията вътре в организацията, и това би било висока атестация за юристите в правното звено и тяхната отдаденост към самата структура. Но най-често се касае за изводи и препоръки от контролни, надзорни, сертифициращи и други подобни органи, както и за съдебни и арбитражни решения. Свеждайки ги до по-сбит обем и „превеждайки“ ги на разбираем език, правното звено извършва присъща за него функция, макар същата и да не е изрично разписана във вътрешноведомствените процедури и правила.

Обратно, трябва да е налице постоянна и повишаваща се квалификация на самите служители в правното звено. Одиторите могат да констатират това, като изискат сертификати, грамоти и други подобни удостоверяващи документи. Тук простите констатации – за наличие или за липса на подобни документи – са достоверни само по пътя на здравия разум.

Заключение

Одитирането на неюридическите аспекти на правното звено в организацията е едно предизвикателство пред одитния екип, доколкото не трябва да се преминава границата на табутата, които са от чисто юридически по същността си характер на дейността на това звено.

Горните аспекти в изложението са структурирани, за да улеснят всеки одитен екип, макар и изреждането им да не претендира за изчерпателност. При все това, те са налични в която и да е организация, лесни са за идентифициране, проверка и анализ и със сигурност не създават терзания дали не е премината „червената линия“, след която преценка могат да правят само и единствено юристи, и то – висококвалифицирани и със сериозен практически опит такива.